

BANKE: REŠITELJI ALI KRVNIKI PODJETIJ

Če bodo banke perspektivna podjetja v težavah prisilile v stečaj, bodo nato morale same odpisati večino terjatev do teh podjetij. V izognitev nadaljevanju spirale finančne krize lahko uporabimo t.i. londonski pristop. | Simon Mastnak

V finančnih krizah in recesiji se poslovno okolje podjetij zaostrji. Nekatera podjetja zaznajo nižje povpraševanje po svojih izdelkih, kar povzroči kopičenje zalog in hitro izsuši denarni tok podjetja. Če v takšnih razmerah podjetje ne zmanjša proizvodnje in odločno ne zareže v fiksne stroške poslovanja, kaj hitro nastopijo likvidne težave, s tem pa tudi težave z vračanjem posojil.

Takšen scenarij postavi upnike, še posebej večje, pred pomembno dilemo: če zahtevajo takojšnje poplačilo dolgov, lahko s tem družbo

pahnejo v stečaj in s tem še bolj ogrozijo posojena sredstva. Zadeva je še bolj zapletena pri večjih podjetjih, ki se financirajo s sindiciranimi bančnimi posojili, kar pomeni, da ima lahko posamezno podjetje tudi več kot sto bank upnic iz več kot desetih držav. V takšnem položaju se banke nahajajo v tako imenovani zapornikovi dilemi, kot to imenujemo v teoriji iger. Ker ne vedo, kako se bodo na položaj odzvale druge banke, so same nagnjene k takojšnji izterjavi kredita, saj si na ta način lahko zagotovijo največje poplačilo terjatve. Preden se v podjetju prične stečajni postopek, namreč velja pravilo »first come – first served«. Banka, ki prva zahteva poplačilo dolga, lahko pričakuje tudi najvišje poplačilo, saj ima takrat podjetje običajno še dovolj premoženja, da banko v celoti poplača.

Banke, ki z zahtevo po poplačilu čakajo, pa na drugi strani tvegajo, da bo neplačani del posojil postal del stečajnih zahtevkov do podjetja, pri čemer lahko pričakujejo, da bo poplačan le majhen del terjatev. Raziskave (povzeto po Armour, Deakin) so v Veliki Britaniji denimo pokazale, da je v primeru stečaja v povprečju poplačanih le 18 odstotkov terjatev upnikov. Poleg tega pa se stečajni postopki lahko vlečejo tudi več let.

Londonski pristop

Propad večjih podjetij s seboj prinaša veliko negativnih posledic za celotno gospodarstvo. Na cesti lahko čez noč ostane veliko število ljudi. V težave lahko zaidejo tudi dobavitelji, ki so odvisni od prodaj velikim podjetjem. Banke morajo odpisovati slaba posojila, zato lahko tudi same zaidejo v težave s kapitalsko ustreznostjo. Delničarji podjetja pa običajno izgubijo največ – bolj ali manj celotno naložbo v podjetje. Propad velikih podjetij je zato v vsakem gospodarstvu zelo slab dogodek, ki se ga trudijo preprečiti tako uprava podjetja kot banke upnice in nenazadnje tudi država.

V sedemdesetih letih prejšnjega stoletja je angleška centralna banka prepoznala veliko nevarnost, ki je takrat pretila gospodarstvu zaradi slabe likvidnosti finančnega sistema. Zavedajoč se negativnih posledic stečajev velikih podjetij, je s svojo avtoriteto vplivala na banke, da so te storile vse, kar je bilo v njihovi moči, da so ohranila večja in pomembnejša, a na dolgi rok zdrava, podjetja pri življenju.

Avtoriteta Bank of England je v osnovi pomagala premostiti zapornikovo dilemo. S svojim pristopom k reševanju podjetij v težavah je banka oblikovala splošno sprejeta pravila obnašanja, ki so jim sledile vse banke na trgu. Na ta način pa se je pomembno povečalo zaupanje med bankami in hitenje k unovčevanju terjatev se je končalo. Banke upnice po omenjenem pristopu skupaj iščejo rešitev, ki bo kar najbolje zadovoljila vse banke in podjetje. Pri tem je pomembno poudariti, da se položaj posameznih bank pomembno razlikuje – tako glede višine izpostavljenosti, zavarovanja kot tudi informacij, ki jih imajo o pod-

Foto: Dreamstime

Londonski pristop je sistem nenapisanih bančnih norm in pravil, ki pomagajo pri reševanju in prestrukturiranju prezadolženih podjetij.

jetju v težavah. Poenotiti interese vseh tako nikakor ni lahka naloga.

Zanimivo pa je, da pravila obnašanja v sklopu londonskega pristopa (ang. London approach) niso zapisana v nobenem zakonu ali priporočilih. Po pripovedovanju udeležencev naj bi v začetku uporabe tega pristopa Bank of England neposlušne banke »povabila na čaj« in jim neformalno zagrozila s sankcijami. Vendar pa ne obstaja prav nikakršen dokaz, da je banka kdajkoli sprejela sankcije proti bankam, ki pri reševanju podjetij ne bi hotele sodelovati.

Razlogi za uspeh

Eden izmed najpomembnejših ključev za doseganje soglasja med bankami je dejstvo, da se posamezna banka pri različnih podjetjih nahaja v različnih položajih. Pri nekaterih ima svoje terjatve zavarovane, pri drugih ne. Do nekaterih podjetij ima veliko izpostavljenost, do drugih majhno. Zaradi tega se lažje vzpostavi sodelovanje med bankami, saj si na nek način krijejo hrbet in delijo usodo pri vsakem posameznem posojilojemalcu ne glede na pogajalsko moč posamezne banke v konkretnem primeru.

Pomemben razlog za sodelovanje bank pri reševanju podjetij pa je tudi vzdrževanje poslovnega sodelovanja z drugimi bankami in podjetji. Banka, ki pri posameznem reševanju ne bi hotela sodelovati, v naslednjem bančnem sindikatu zelo verjetno ne bi dobila povabila za sodelovanje. Verjetno najpomembnejši razlog za uspeh londonskega pristopa pa je v ekonomskih interesih bank. Britanske raziskave stečajnih postopkov (povzeto po Armour, Deakin) pravijo, da je v povprečju poplačanih le 18 odstotkov terjatev, medtem ko stroški postopka znašajo 2-3 odstotka vrednosti vseh terjatev. Nasproti temu stroški londonskega pristopa znašajo okoli šest milijonov evrov v povprečju, povprečno poplačilo bank pa je ocenjeno kar na 85 odstotkov. Bankam se tako preprosto reševanje podjetij dejansko »splača«.

Reševanje podjetja

Podjetje, ki zaradi takšnih ali drugačnih razlogov ne more več redno odplačevati svojih dolgov, o tem obvesti vse svoje banke-upnice ter predlaga začetek pogajanj o rešitvi težave. Če se banke strinjajo s pogajanjem z uporabo londonskega pristopa, najprej pripravijo tako imenovan »stand still« dogovor. Z njim se obvežejo, da nobena ne bo pričela postopkov izterjave ter da bodo obdržale odprte vse kreditne linije podjetja. V nekaterih pogojih banke zagotovijo tudi dodatna sredstva za financiranje obratnega kapitala, s katerim omogočijo podjetju normalno poslovanje med trajanjem procesa. Dogovor med bankami je, da imajo ta, nova, posojila prednost pri poplačilu pred posojili, ki so obstajala že pred začetkom pogajanj.

Monatorij (ang. stand still) običajno traja nekaj mesecev, v tem času pa poslovanje podjetja pregleda neodvisni finančni revizor. Njegova glavna naloga je ugotoviti, ali je družba sposobna dolgoročno preživeti in uspešno poslovati po poplačilu dolgov. Če je temu tako (in v večini primerov je), se prične finančno prestrukturiranje družbe. Če pa se izkaže, da družba dolgoročno ni sposobna preživeti, si stroške monatorija banke razdelijo enakomerno, v družbi pa sprožijo stečajni postopek.

V primeru, da se odločijo za reševanje podjetja, pa sledijo pogajanja o načinu prestrukturiranja dolgov. Pomembno vlogo pri tem opravlja vodilna banka (običajno tista z najvišjo izpostavljenostjo do podjetja), ki skrbi za enakomerno obveščenost bank in tako prenaša informacije od revizorjev in podjetja k ostalim bankam. Pri reševanju z zelo velikim številom vključenih bank (preko sto) pa banke ustanovijo tudi poseben odbor, v katerem je poleg vodilne banke še

več svetovalnih bank, ki prevzamejo del nalog vodilne bank.

Rešitve, ki se pojavijo v procesu prestrukturiranja, so zelo različne: od navadnega odpisa dolgov, spremembe dolga v lastniški delež pa do uporabe različnih novejših metod (zamenljive obveznice in podobno).

V zadnjem času se pozivi k razširitvi uporabe londonskega pristopa na razvitih trgih kar vrstijo. Alam Bloom, vodja prestrukturiranja podjetij pri Ernst&Young, je tako na razširitev pristopa poklical - po objavi podatkov iz raziskave - Roland Berger Strategy Consultants, ki je ugotovila, da so banke v zadnjem času kar tretjini največjih angleških družb odvzele neuporabljene dele kreditnih linij. Do podobnih pozivov pa je prišlo tudi v zavarovalništvu, predvsem na rovaš nekooperativnih zavarovalnic pri zavarovanju posojil dobaviteljev večjih podjetij.

Uporaba pristopa v Sloveniji

Londonski pristop je še posebej v sedanjih razmerah uporaben tudi v Sloveniji. Zavedati se namreč moramo, da so trenutno javno zelo izpostavljene težave manjšega števila podjetij pri odplačevanju dolgov samo vrh ledene gore. Nadaljevanje finančne krize bo v likvidne težave pripeljala veliko pomembnih slovenskih podjetij, sploh tistih iz delovno intenzivnih panog, saj morajo ta za zniževanje stroškov hitro odpusiti veliko število ljudi, kar v Sloveniji sproža zelo negativne odzive.

V povprečju je v primeru stečaja bankam poplačanih le 18 odstotkov terjatev, pri londonskemu pristopu pa to kar 85 odstotkov.

Sledenje londonskemu pristopu se zdi v takšnih primerih smotno, saj ta pristop ne temelji na državni pomoči, ali takšnih in drugačnih prijateljskih ali političnih zvezah direktorjev podjetij in bank, pač pa na usklajenem poslovnem interesu bank upnic in zadolženega podjetja. Ohranjanje podjetij, ki imajo dolgoročno perspektivne programe, pa je v interesu tudi vseh davkoplačevalcev, saj takšna podjetja še naprej prispevajo v davčno blagajno, namesto da bi se nanjo obračala zgolj kot porabnik državne pomoči, zaposleni pa kot prosilci nadomestila za brezposelnost.

Z uporabo londonskega pristopa se lahko izognemo tudi nadaljevanju spirale finančne krize. Če bodo namreč banke perspektivna podjetja v težavah prisilile v stečaj, bodo nato morale same odpisati večino terjatev do teh podjetij. To bo ponovno obremenilo njihovo kapitalno ustreznost in potrebne bodo nove dokapitalizacije. Denarja za kreditiranje prebivalstva in podjetij pa bo spet zmanjkalo in nova likvidnostna kriza se bo poglobila.

Nekaj podobnega londonskemu pristopu vsaj po javnih infomacijah očitno že poteka, in sicer v pogovorih koprškega Istrabenza z bankami upnicami. Pri tem velja opozoriti, da je za delovanje London approach izjemno pomembno, da celotno dogajanje okoli prestrukturiranja poteka daleč stran od oči javnosti, kar pa je prej omenjeni skupini že na začetku spodletelo. Banke so tako izpostavljene nepotrebnemu medijskemu pritisku in njihove končne odločitve lahko odražajo različne oblike javnega pritiska ne pa zgolj lastnih poslovnih interesov. Bodo pa ti pogovori dober pokazatelj, ali trenuten položaj v Sloveniji omogoča delovanje pristopa brez posredovanja avtoritarne inštitucije, ali pa bo v prihodnje v takšen proces morala vstopiti Banka Slovenije ali vlada. ■

Simon Mastnak je svetovalec na področju kapitalskih trgov.